

**Kiek mien
Kunstwaark!**

Bij de burens naars binnen gluren: we doen het allemaal graag. Boeskoolnijs gaat nog één stap verder. We willen weten wat er bij u boven de bank hangt. Graag luisteren we naar uw verhaal over het werk dat u bekoort, ontroert en/of troost. Ellie Veldman vertelt over het werk geschilderd door haar broer: kunstenaar Harrie Veldman.

TEKST

Linda Noordhuis

FOTOGRAFIE

Klaas Huizenga

De wereld van Harrie Veldman

Ellie Veldman vindt haar broer in zijn schilderij

“Kom verder!”, zegt Ellie Veldman. De jonge katten Karel en Klaartje schieten weg. In de woonkamer hangen twee schilderijen van haar opa: een zeilboot en een boerentafereeltje. Een getalenteerde hobbyist. In de hoek van de kamer een stilleven met fles van broer Harrie, nog voor hij naar kunstacademie Minerva ging. Met plakband op de deur het werk van de nieuwe generatie: ‘Voor oma Ellie’.

Het oog wordt met centrifugale kracht – via de kattenkrabpaal – gezogen naar het schilderij van broer Harrie boven de bank. Ellie: “Ik heb erover nagedacht en ik wil het verhaal van Harrie vertellen.”

Hond aan tafel

Ellie groeide op in Ten Post. “Mijn moeder haar levensdoel was zorgen. Ze had het liefst de kinderen eeuwig bij haar thuis: ik was de zevende.”

Typerend voor de sfeer was het avondeten: negen man aan een te kleine tafel. Veel gediscussieer waarbij het ging om wie gelijk had. Gepraat over andere mensen. Nooit over jezelf. Voor eigen emoties was geen ruimte.

Harrie deed niet mee aan de discussies en aan het gemopper op elkaar. “Hij draaide dan nog eens rond op zijn kruk. Van de tafel naar het aanrecht en terug. Of hij ging creatief bezig met zijn maaltijd. Hij nam een hapje, een hapje en nog een hapje: zo maakte hij van het eten op zijn bord de vorm van een hond. Leuk was dat! Als iedereen was uitgegeten dan aten Harrie en ik op ons gemakje nog wat verder en kletsten met elkaar.”

‘Het schilderij is heel erg Harrie’

Het gevoel van rust en veiligheid dat Ellie in het gezin miste, vond ze wel bij Harrie. Ze trokken veel met elkaar op. Vissen of een vlieger knutselen. Ze fantaseerden over Marsmannetjes en maakten een hoorspel. Dat namen ze niet op, ze deden alsof. Het ontstond spontaan.

De voorkamer van het ouderlijk huis werd alleen gebruikt als er bezoek was. Daar schilderde hij. Later in zijn eigen huis aan het Damsterdiep. Ze hield ervan hem te zien schilderen. Hij liet haar toe in zijn wereld.

“Iedereen mocht hem graag omdat hij nooit oordeelde. Harrie was een beetje... Mensen vonden hem vreemd. En ik begreep dat niet als kind.”

Een ingelijste foto van Harrie toont hem terwijl hij aan het schilderen is. Hij werkte bij een stichting die muurschilderingen in kerken restaureert. Dat hield hij niet vol omdat het schilderen van zijn eigen werk een noodzaak voor hem was.

Harrie gaat op de foto volledig op in zijn werk. “Leuk dat je dat ziet. Hij gaat zo op in zijn werk dat hij daarin onverstoorbaar is, wat er ook gebeurt. Dat zie je aan de foto. De rust. Hij gaat op in zijn wereld.”

Paradijs

Harrie gaat op in zijn wereld en creëert een nieuwe wereld. Dit zien we in het schilderij boven de bank. Hiervoor hoefde hij niet op reis zoals in zijn lievelingsboeken van Jules Verne en Tolkien.

Ellie vertelt dat de wereld op het schilderij uit twee delen bestaat die ook in Harrie waren: onrust tegenover rust. “Een onontgonnen landschap, rommelig. Daar binnenin is het vreedig. Ik denk dat het in zijn geest ook zo was.”

De omlijsting bestaat uit geometrische vormen: vlakken en cirkels. Hij had dat nog nooit eerder gedaan. Ze lijken geïnspireerd op het werk van de Tsjechische schilder Frantisek Kupka, naast Wassily Kandinski en Piet Mondriaan grondlegger van de abstracte kunst. Daarbinnen een realistisch en fantasievol landschap dat deels ruig en onontgonnen is. Hierin zien we de invloed van zijn docent aan Minerva en aartsvader van de noordelijke realisten: Diederik Kraaijpoel. Als een ontdekkingsreiziger kun je van alles vinden als je langer kijkt. Bomen, water, een nier, een insect.

Met middelpuntvlindende kracht wordt het oog van de kijker naar het oog in het centrum van het schilderij gezogen. Dit oog kijkt niet naar jou. Je kijkt er doorheen naar een andere paradijselijke wereld. In het oog van het schilderij lijken drie abstracte figuren te staan in een helder licht. Van dit schilderij wordt Ellie rustig. “Hoeveel er ook om je heen gebeurt of hoeveel drukte er ook is. Daarbinnen is een veilig plekje.”

Er is een tekening die Harrie van een schoolfoto van Ellie maakte. In haar mond van nu zie je het kind van vroeger nog. Harrie voelde verder niet de behoefte om mensen te schilderen. Mensen vroegen hem waarom hij dat nooit deed. Hij ging het proberen, vond het moeilijk. Ellie heeft een deel van een schilderij met een vrouw erop, de rest van het schilderij is verbrand. Het is een vrouw die lijkt op het zelfportret van Edvard Munch in De schreeuw.

Aardappels met tevredenheid

Harrie was niet zakelijk ingesteld. Achteraf hoorde Ellie dat hij van niks leefde. Hij wilde geen gebruik maken van de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR), dan moest hij schilderijen inleveren. Hij kon moeilijk afstand doen van zijn werk en had alleen geld als hij een schilderij verkocht. Met een paar honderd gulden kon hij een tijd vooruit.

Zijn vader had een arbeidershuisje aan het Damsterdiep voor hem gekocht. Het lag prachtig in de weilanden met koeien en dat voor slechts 10.000 gulden. Hij was welkom in zijn ouderlijk huis om te komen eten. Steeds vaker deed hij dat niet. Hij at wat zijn moestuin te bieden had. Waren er aardappels dan at hij aardappels. Veel mensen willen groente en vlees bij de aardappels. Hij nam het leven zoals het kwam: at aardappels met tevredenheid.

Op een dag in oktober 1982 lag Harrie even op bed te rusten. Alhoewel je vanuit zijn huis het gas vanuit Slochteren kon horen, werd het verwarmd met oliekachels. Door een defect aan de oliekachel ontstond er brand. Waarschijnlijk vatte een schilderdoek vlam en brachten de giftige gassen van de olieverf hem buiten bewustzijn. Hij overleed op 31-jarige leeftijd. Waar Harrie leefde groeit nu slechts gras: hij laat leegte na.

Zijn huis met daarin al zijn werk is verloren gegaan. Het schilderij van Ellie bleef bewaard omdat het tijdens de brand op een expositie hing. Op het internet is niets van of over hem te vinden. Er zijn andere mannen die Harrie Veldman heten: een vrijgezel in Oude Pekela, een teamleider in de gemeente Meppel en een Harrie die graag luistert naar Malibuteam Webradio. Zij zijn allen niet de broer van Ellie Veldman.

Harrie in mijn hart

“Ik heb ontzettend veel verdriet gehad na het overlijden van Harrie. Zelfs nu, na 35 jaar, kan ik hem nog af en toe missen. Harrie is altijd in mijn hart gebleven, hij is een stukje van mij. Door dat schilderij heb ik het gevoel dat hij hier altijd is. Het schilderij is heel erg Harrie en het mooiste is dat het Harrie is op het laatst van zijn leven. Dat het ook dat stukje vertegenwoordigt van zijn leven; van hoe hij was en verder ging. Dat is het ook met die cirkels eromheen. Hij wilde zich verder ontwikkelen en dat deed hij naar mijn idee in dat schilderij ook. Hij ging meer met mensen om dan hij daarvoor deed. Dat vertelde hij ook wel. Ik heb een goede band met hem gehad en hij heeft mij heel persoonlijke dingen verteld. Dat was voor mij het teken dat hij verder ging.”

Tot slot zegt Ellie Veldman:

“Dit is mijn verhaal en een beetje aandacht voor Harrie vind ik fijn. Hij heeft niet zoveel exposities kunnen hebben. Ik voel me heel erg bevoorrecht dat ik een kunstwerk heb waarbij ik veel beleef. Ik kan me voorstellen dat je bij iets anders ook veel beleef maar omdat dit het schilderij van mijn broer is - en ik zijn groei hierin zie - is het zoveel meer.”